

VİYOLONSEL EĞİTİMİNDE KULLANILAN BAŞLICA SOL EL ETÜTLERİNİN ETKİLİ ÖĞRENME AÇISINDAN ANALİZİ

Çağatay ŞİŞMAN, Pamukkale Üniversitesi

ÖZET

Bu araştırma, viyolonsel eğitiminde kullanılan J. F. Dotzauer 113 Etüt 1. Kitap (1-34), S. Lee Op.31 40 Melodik Etüt ve J. F. Dotzauer 113 Etüt 4. Kitap (86-113) metotlarındaki sol el ile ilgili olan etütlerinin etkili öğrenme açısından incelenmesiyle oluşmuştur.

Araştırmada üç etüt kitabında yer alan ve belli teknik konuların dağılımına göre seçilmiş sol el teknikleri ile ilgili otuz üç etüdün, teknik ve entonasyon açısından betimleyici notasyon analizi yapılmış ve inceleme sonucunda; çeşitli zorlukların çözümü, çalıcıların entonasyonlarının gelişmesi ve etkili öğrenmenin gerçekleşmesi için sistemli çözüm önerileri oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın viyolonsel eğitimcileri ve öğrencileri tarafından kullanılması durumunda, viyolonsel eğitimcileri ve öğrencileri bildiklerini tanımlayabilecek ve bilmedikleri konular hakkında bilgi sahibi olacaklardır.

Anahtar Kelimeler: *Viyolonsel, sol el, etüt, etkili öğrenme.*

1. Giriş

1.1. Müzik Eğitimi

Müzik, insanın ve dolayısıyla toplumun gelişmesini sağlayan başlıca kültür öğelerinden biridir. Bireylerin duyuşsal ve bilişsel yönden gelişmelerini sağlayan müzik, eğitimsel süreçte de önemli bir rol oynamaktadır.

Müzik, bireyin eğitim sürecinde eğitimin temel hedefleri açısından araç olmasının yanında aynı zamanda başlı başına bir eğitim alanıdır. Bu anlayış doğrultusunda müzik eğitimi; genel müzik eğitimi, özengen müzik eğitimi ve mesleki müzik eğitimi olmak üzere üç ana tür üzerinde sınıflandırılmıştır.

Genel müzik eğitimi, iş-meslek, okul, bölüm, kol-dal ve program türü ne olursa olsun, ayırım gözetmeksizin, her düzeyde, her aşamada, her yaşta herkese yönelik olup sağlıklı ve dengeli bir ‘insanca yaşam’ için gerekli asgari-ortak genel müzik kültürünü kazandırmayı amaçlar (Uçan, 2005: 31).

Özengen müzik eğitimi, müziğe ya da müziğin belli bir dalında özengence (amatörce) ilgili, istekli ve yatkın olanlara yönelik olup, etkin bir müziksel katılım, zevk ve doyum sağlamak ve bunu olabildiğince sürdürüp geliştirmek için gerekli müziksel davranışlar kazandırmayı amaçlar (Uçan, 2005: 31).

Mesleki müzik eğitimi, müzik alanının bütünü, bir kolunu ya da dalını, o bütün, kol ya da dal ile ilgili bir işi meslek olarak seçen, seçmek isteyen, seçme eğilimi gösteren, seçme olasılığı bulunan ya da öyle görünen, müziğe belli düzeyde yetenekli kişilere yönelik olup dalın, işin ya da mesleğin gerektirdiği müziksel davranışları ve birikimi kazandırmayı amaçlar (Uçan, 2005: 32).

Müzik eğitiminin tüm boyutları, birbiriyle yakından ilgili olup gelişimleri de birbirleriyle doğru orantılı olarak sağlanır. Bununla beraber; bazı boyutların oluşumu diğerlerinden önce ya da sonra gerçekleşebilir. Dolayısıyla her boyut aynı zamanda diğeri için hazırlayıcı konumdadır.

Burada araştırmanın konusu gereği müzik eğitiminin çalgı eğitimi boyutu ele alınacaktır.

1.2. Çalgı Eğitimi

Müzik eğitiminin önemli bir boyutu olan çalgı eğitimi ve öğretimi, çalgıyı çalabilme becerisine sahip olabilmek için bir takım davranışların sistematik olarak kazanılmasını amaçlar.

Çalgı eğitimi olmadan yapılan bir müzik eğitimi düşünülemez. Bir başka deyişle, “müzik eğitiminin temel boyutlarından biri olan çalgı eğitiminin yapılmadığı durumlarda müzik eğitimi ya eksik, ya yetersiz, ya da yeterince sağlam ve tutarlı olamaz.

Teknik ve yorumun, çalışmanın iki amacını oluşturduğunu ve çalışmalarda zamanı akıllı kullanmanın önem taşıdığını belirten Galamian’a göre çalışmada şöyle bir sıralama olabilir (Galamian, 2002; akt. Özmenteş, 2004: 15).

Oluşturma süreci

Bu süreç içinde her türlü teknik sorunla uğraşılır. Bu süreç, gamları, benzer temel alıştırmaları, etüt ve repertuarın (dağarın) teknik sorunlarını kapsar. Her türlü teknik çalışma için önkoşul, zihnen yapılan hazırlıktır. Bu şu demektir: aklımız her zaman fiziksel sorunların önünde yer alır. Daha sonra eyleme geçmek için aklın önderliği gerekir (Galamian, 2002a: 43; akt. Özmenteş, 2004: 15).

Yorumlama Süreci

Bu aşamada ise yapıtla ilgili kişisel görüşün belirlenmesi, müziksel ifadeye önem verilmesi, bir cümleciğin giderek daha boyutlu bir parçanın ve nihayet bölümlerin inandırıcı bir bütünlük içinde olması gerekmektedir (Galamian, 2002a: 45; akt. Özmenteş, 2004: 15).

Seslendirme süreci

Bir konser verileceği zaman, önceki iki aşamadan sonra uygulanır. Bu boyuta gelindiğinde yapıt hiç durmadan, mümkünse eşlikli olarak seslendirilir. Bu arada dinleyicilerin varlığı da beyinde canlandırılmalıdır (Galamian, 2002a: 42; akt. Özmenteş, 2004: 15).

Bu bağlamda etüt çalışmalarının oluşturma sürecinde yer aldığı söylenebilir. Bununla beraber; diğer süreçlerden de etkilenmektedir. Bireyin çalıştığı etüdün amacını bilmesi ise çalışma sürecinin verimliliğini arttırması açısından önem taşımaktadır (Aydın, 2006: 15).

Etüt Nedir?

Etüt kelimesi, Fransızca kökenli bir kelime olan *étude*’ kelimesinden ortaya çıkmıştır ve ‘çalışma’ anlamında kullanılmaktadır. 18 yy.a kadar enstrüman çalışmak için yazılmış etütler, bu tarihten itibaren Carl Czerny tarafından ele alınarak önemli bir müziksel tür haline gelmiştir. Piyano dışındaki enstrümanlar için yazılmış etütlerin ilk örnekleri Radolphe Kreutzer tarafından solo keman için yapılmıştır.

Müzik eğitiminde belli zorlukları yenmek üzere hazırlanmış etütler, çalgı tekniğini ustalık düzeyinde geliştirmeyi öngören, aynı zamanda müziksel değerlere de ağırlık veren araştırmacı nitelikte olgun alıştırma parçalarıdır (Tufan, 2004: 66).

Gam ve arpejlere ek olarak etütler, öğrenci gelişimi için temel kolaylık ve altyapı sağlar. Etütlerin çalışılması ve tekrarlanması öğrencinin müziksel gelişiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bir çalışma programının tamamlayıcısı olan etütler, kısa bir müzik formu içerisinde bir veya daha fazla teknik konuyu içerirler (Tunca, 2004: 1).

Violyoncelde Kullanılan Başlıca Sol El Teknikleri

Hwang, sol el tekniklerini şu şekilde belirlemiştir:

- Çift sesler (Double Stops)
- Parmak açma (Extension)
- Arpej (Arpeggio Fingering)
- Pus (Başparmak) pozisyon (Thumb Position)
- Dizi (Scale Fingering)
- Ajilite (Left Hand Agility)
- Süsleme (Trill & Grace Notes)
- Pozisyon değiştirme (Shifting)
- Parmak kalıbı (Fingering Pattern)
- Oktavlar (Octaves)
- Armonikler (Harmonics) (Hwang, 2006: 8).

1.3. Beyin ve Öğrenme

İnsan beyni, yapısı bakımından bir öğrenme programıyla yüklü olarak bulunur. Ancak bu programın yanında kullanıcı el kitabı mevcut değildir. Zaman geçtikçe öğrenilen bilgi ve becerilerin modası geçmekte ve kullanılmaz hale gelmektedir. Modası geçmeyen ve hayat boyunca ihtiyaç duyulan ise “öğrenmenin öğretilmesidir”.^{1*}

Hızlı ve etkili öğrenmenin yolu beynin her iki lobunu birlikte ve dengeli kullanmaktan geçmektedir. Bir kuşun uçabilmesinin iki kanatla mümkün olması gibi etkili öğrenme için beyin loplarnın her ikisinin

¹ * <http://www.populerbilim.com.tr/arsiv/0605/b01.htm>

dengeli gelişimine ihtiyaç vardır. İki lobun birlikte kullanıldığı, birbirleriyle uyumun sağlandığı ve işbirliği içinde çalışıldığı durumlarda kişisel yetenek ve etkinlikte olağanüstü artış gözlenmektedir. Eğitimde beynin iki lobunun kullanımı, beyin kapasitesini iki kat değil, kat kat artırabilmektedir.

Çalgı öğrenme süreci beynin iki lobunun da çalışmasını sağlar. Çalgı öğrenen bir öğrenci beynini sol lobunu kullanarak çalıştığı eserlerde analiz yapma, eserin nasıl çalınacağını kavrayabilme gibi yetilerini harekete geçirir. Beynin sağ lobunu da kullanarak çalgı çalarken yapması gereken hareketleri (pozisyon geçişi gibi) önceden gözünde canlandırıp uygular.

Öğrenme, eğitim psikologları tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Öğrenme, bireyin kendisi, başkaları ve çevresiyle etkili iletimleri sonucundaki yaşantıların bireyde oluşturduğu şeylerdir (Brubaker, 1982). Sadece büyüme sürecine atfedilemeyen insanın eğilimlerinde ve yeterliklerinde belli bir zamanda oluşan bir değişimdir (Gagne, 1983). Özetle öğrenme, büyüme ve vücutta değişik etkilerle oluşan geçici değişimlere atfedilmeyecek yaşantı ürünü olarak meydana gelen davranışta ya da potansiyel davranıştaki nispeten kalıcı izli değişimdir (Senemoğlu, 2005: 88).

Eğitim bilimleri disiplinine göre öğrenme ise, kişinin kendisini değiştirme ve geliştirme çabası, kendisini yenilemesi ve sınırlarını aşma isteğidir. Öğrenme “kişinin edindiği bilgiler aracılığı ile yeni bakış açıları ve davranışlar geliştirmesi ve içinde yaşadığı dünyayı daha iyi kavrayabilme çabasıdır” (Göçmen, 2003: 2).

Çalgı öğrenme karmaşık olduğu kadar oldukça zor aşamaları içinde barındıran bir süreçtir. Çalgı öğrenme sürecinde öğrencide hem bilişsel hem de davranışsal açılardan değişiklikler meydana gelir. Bu değişiklikler kalıcı olduğu zaman çalgı öğrenmeden söz edilebilir. Bu bilgilerin ve davranışların kalıcı olabilmesi için öğretmene olduğu kadar, öğrenciye de görev düşmektedir. Öğrenci nasıl öğreneceğini bilmeli yani öğrenmeyi öğrenmelidir. Bu aşamada öğrenci öğrenme yöntemleri, strateji ve tekniklerini öncelikle öğretici yardımıyla geliştirmelidir.

1.4. Etkili Çalgı Öğrenme ve Çalışma

Öğrenmede temel olan öğrencinin etkin olmasıdır. Öğrenmenin etkili biçimde gerçekleşebilmesi için öğrencilerin yalnızca öğretmen anlattıklarını dinlemeleri yaptıklarını gözlemeleri, sunduğu sınırlı bilgileri tekrar etmeleri ya da tümüyle onun yönergeleri ile hareket etmeleri yeterli değildir. Başka bir deyişle öğrenciler, öğretme-öğrenme sürecinde yalnız öğretmenin etkin olması ile etkili öğrenmeyi gerçekleştiremezler (Özer, 1998: 149). Çalgı öğrenmede ise öğrenci her an etkili öğrenme süreci içerisinde yer alır. Çünkü çalgı dersi bireysel, öğrenci merkezli işlenen, uygulamalı bir derstir. Burada önemli olan; öğrencinin müzik teorisi derslerinde öğrendiklerinden çıkarımlar yapabilmesi, bu çıkarımları çalgı çalma ve çalışma aşamasında uygulamaya geçirebilmesi ve her şeyden önemlisi öğrenmenin teknik aşamalarını (eser çözümleme, cümleme, armonik ve melodik analiz vb.) öğrenebilmesidir. Özellikle müzik teorisi derslerinin çalgı çalma için birer araç dersler olarak işlevi olduğunu unutmamak gerekir.

Herhangi müzik eseri üzerinde çalışan bir öğrenci, çalacağı eserin teknik aşamalarını bilmiyorsa o eserdeki kazanılması gereken davranışlar tam anlamıyla öğrenilemeyecek demektir. Çünkü bir eseri tek başına sadece notalarıyla çalmak gelmesi istenen nokta olmamalı, notalar birer anahtar ya da araç niteliğinde düşünülmelidir. Asıl önemli olan eserde istenen müziği bütünüyle kavramak ve duyguyu ifade edebilmektir. Bunun olabilmesi öğrencinin çalgı hakimiyetinin dışında müziksel açıdan da ne kadar donanımlı olduğu ile doğru orantılıdır. Diğer bir deyişle çalgı çalan bir öğrenci, çalıştığı eserdeki notaları nasıl çalınacağını ve hangi sağ - sol el tekniklerini uygulaması gerektiğini bilmesinin dışında, parçanın bütününe yönelik cümleme, müziksel ifade, eser çözümleme, armo-

nik ve melodik analiz gibi müziğin vazgeçilmez aşamalarını da bilmek durumundadır. Bu aşamaları bilen bir öğrenci, o eserde kazanılması hedeflenen ve daha sonra çalışılacak olan eserlere rehberlik edecek olan bilgileri etkin bir şekilde öğrenmiş olur.

Çalgı çalmak, çalgı eğitimi alan kişinin eğitimine, müziksel açıdan gelişimine ve teknik donanımına büyük katkı sağlamaktadır. Bu öğeler tamamlandığında, hedeflenen davranışlar kazanılmış ya da büyük oranda kazanılmış olacaktır.

Öğrenci çalgı öğrenirken öğretmenini dikkatle dinlemeli, derste işlenen parçayı iyice özümsemelidir. Öğretmenin derste işlediği konular ve parçası üzerinde düşünmeli ve uygulamaya çalışmalıdır. Anlamadığı konular varsa güdüleme süreci bitmeden öğretmenine mutlaka sormalıdır.

Çalgı çalışma sürecinde öğretmenle yapılan dersin süresi ile öğrencinin bireysel süresi karşılaştırıldığında, öğrencinin bireysel çabalarının çok daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu bakımdan öğrencinin kendi başına yaptığı çalışma, çalgı çalışma sürecinde büyük önem taşır. Ders dışında tekrar etme, parçada bulunan ağırlıklı ve yan teknikleri belirleme, pozisyonları ve pozisyon değiştirme tekniklerini saptama ve parçada kazandırılmak istenen kritik davranışların bulunduğu yerleri fark etme çalgı öğrenmede önemli etkenlerdir. Bu yolla öğrenci öğreneceği parçadaki teknik bilgileri ortaya çıkarmakta, yeni bilgiyi belleğine yerleştirme süreci daha verimli ve kısa sürmektedir.

Çalgı çalma; sistemli ve dikkatli çalışmayı gerektiren bir süreçtir. Çalgı eğitiminin önemli bir bölümünü oluşturan etütlerin çalışılmasında; bu etütlerin amacının, hangi tekniği geliştirmeye ya da hangi teknik problemlerin aşılmasına yönelik olduğunun da bilinmesi gerekmektedir. Öğretmenin öğrenciye uygun kaynakları bulması ve onu bu konuda yönlendirmesi gerekir. Aynı zamanda öğretmen, öğrencilerine karşılaştıkları herhangi bir teknik problemi nasıl çözeceklerine ilişkin önerilerde bulunmalı, öğrencilerin bireysel olarak çalgı çalışma süreçlerine olumlu katkıda bulunacak ipuçları vermelidir. Böylece öğrenciler bireysel olarak çalıştıkları zamanı daha verimli değerlendirmiş ve daha etkili bir öğrenme gerçekleştirmiş olacaklardır.

1.5. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, viyolonsel eğitiminde yaygın olarak kullanılan viyolonsel metotlarını sol el tekniklerine göre analiz ederek öğrencilere ve öğretmenlere etütlerin nasıl çalışılması gerektiğine ilişkin ipuçları vermek ve özellikle öğrencilerin bireysel çalışmalarını yaparken çalgıyı öğrenmede nelere önem vermeleri gerektiği konularına dikkat çekmektir.

Viyolonsel öğrencilerinin sol el tekniklerine ilişkin karşılaştıkları problemleri bireysel olarak saptayıp çözebilmeleri için teknik konularda nelere dikkat etmeleri gerektiği, çözümlerin kalıcı bilgilere dönüştürülerek, sağlıklı bir şekilde öğrenilmesi ve viyolonsel eğitimine katkı sağlaması açısından bu araştırma önem taşımaktadır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, literatür tarama, betimleme ve görüşme yöntemleri kullanılmıştır.

Öncelikle viyolonsel eğitimine ilişkin literatür taraması yapılmış, görüşme yöntemi ile viyolonsel eğitiminde sıklıkla kullanılan metotlar, etütler belirlenmiş ve metotlar incelenerek betimleyici notasyon analizleri yapılmıştır.

Müzik eserleri de aynı birer metin gibidir. Hepsinde de giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bulunur. Müzikte emredici (prescriptive) notasyon ve betimleyici (descriptive) notasyon olmak üzere iki tür notasyon vardır. Emredici notasyon, müziğin sessel (sonik) tasviri, nasıl seslendirileceğine ilişkin planıdır. Betimleyici notasyon ise eserde bulunan notaların veya tekniklerin nasıl çalışılması ve çalınması gerektiğini anlatan bir açıklamalı notasyondur. Bu çalışmada kullanılan analiz yöntemi, betimleyici notasyon analizidir.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini viyolonsel eğitiminde kullanılan metotlar ile Türkiye’de viyolonsel eğitimi veren tüm kurumlar oluşturmaktadır. Örneklemine ise bu metotlarda yer alan başlıca sol el tekniklerinin (pozisyon geçişleri, çift sesler, süslemeler, ajilite, arpejler, diziler, pus (başparmak) pozisyon vb.) dağılımına uygun olarak J.F. Dotzauer 113 Etüt 1. Kitap (1-34), S.Lee Op.31 40 Etüt ve J. F. Dotzauer 113 Etüt 4. Kitap (86-113) metotlarındaki sol ele ilişkin etütlerden seçilmiş otuz üç etüt ile Türkiye’nin batı bölgesinde lisans düzeyinde viyolonsel eğitimi veren eğitim fakülteleri müzik eğitimi bölümleri ve devlet konservatuvarları oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın görüşme kısmı için altı sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu sorular hazırlanırken uzman görüşüne başvurulmuştur.

Bu çalışmada kullanılan veriler literatür tarama ve görüşme yöntemleri ile toplanmıştır. Verilerin toplanması aşamasında; literatür tarama yöntemi ile viyolonsel eğitimine ilişkin etüt kitapları ve bilimsel yayınlar incelenerek gerekli bilgiler toplanmış, görüşme yöntemi ile; kullanılan etüt kitapları belirlenmiştir.

2.4. Veri Çözümleme Teknikleri

Görüşme yolu ile konservatuvarlar ve eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarından elde edilen bilgiler ışığında belirlenen etüt kitapları içerisinde bulunan sol ele ilişkin etütler analiz edilmiştir.

3. Bulgular ve Sonuçlar

Viyolonsel eğitiminde öğretim elemanlarının öğrencilerinde sol ele ilişkin karşılaştıkları sorunlar şu şekilde saptanmıştır:

Tablo 1. Öğretim Elemanlarının Sol El il İlgili Karşılaştıkları Sorunlar

Sorunlar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sol el tutuşu	4	66,6
Parmak tutma	1	16,6
Parmakları zamanında tele basma	1	16,6
4. parmağın zayıflığı	1	16,6
Pozisyon geçişleri	4	66,6
Entonasyon	2	33,3
Ajilite	1	16,6
Pus pozisyon	2	33,3
Vibrato	4	66,6

Öğretim elemanlarının öğrencileriyle çalışırken en çok karşılaştıkları problem %66,6 ile sol el tutuşu, pozisyon geçişleri ve vibrato sorunlarıdır. Bunu %33,3 ile entonasyon ve pus pozisyon sorunları ve %16,6 ile ajilite, parmakları zamanında tele basma, parmak tutma ve dördüncü parmağın zayıflığı ile ilgili sorunlar izlemektedir.

Öğretim elemanlarının saptanan sorunlara ilişkin sundukları çözüm önerileri ve sorunları çözmek üzere kullandıkları kaynaklar ve çalışmalar şöyledir:

Öğretim elemanları dördüncü parmağı güçlendirmek için öğrencilere tril ile ilgili etüt ve egzersizler vermektedirler.

Vibratonun yapılabilmesi ile ilgili sorun yaşayan öğrencilere, çok yavaş vibratolu gam ve ton çalışmaları uygulanmaktadır. Bir yayda bağlı olarak dördlük, sekizlik, on altılık ve otuz ikilik notalar halinde sesler değiştirilerek, vibratonun sürekliliğini bozmadan gamlar ve egzersizler yaptırılmaktadır.

Ajilite sorunlarını gidermek için bağlı ve bağımsız hızlı gam çalışmaları, ajilite ilgili etüt ve egzersizler önerilmektedir.

Pozisyon değiştirme ve pus pozisyon sorunlarını aşmaya yönelik gam çalışmaları, özel egzersiz ve etütler çalıştırılmaktadır.

Entonasyon ile ilgili sorun yaşayan öğrencilere gam ve etüt (çift ses etütleri gibi) çalışmaları uygulanmaktadır. Çift ses etütlerini ayırarak çalışmaları önerilmekte, metronom eşliğinde, değişik tartımlarla ve sesleri kontrol ederek çalışmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Sol el problemleri ile ilgili teknik konuları kapsayan etüt ve egzersiz kitapları öğrencilere çalıştırılmaktadır. Sol elde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin, F. Grutzmacher Günlük Çalışmalar, L. R. Feuillard Günlük Çalışmalar, O. Sevcik Op.8, B. Cossmann egzersiz kitapları ile bu konuları kapsayan etüt kitapları kaynak olarak kullanılmaktadır.

Viylonsel metotlarındaki sol el etütlerinde, viylonsel öğretmenleri öğrenciye ipucu olarak şu açıklamaları yapmaktadırlar:

Öğretim elemanları öğrencilerin yaşadıkları sorunları gözlemleyip onlara en kısa yoldan sol el sorunlarına ilişkin problemleri nasıl çözecekleri anlatmaktadır.

Sol elin kapsadığı teknik konuları, etütler üzerinde çalarak gösterilmektedirler.

Öğrencilere sol el tekniklerini öğrenmede yardımcı olabilecek çeşitli egzersizler ve etütler çalışması gerektiği, bu çalışılan egzersiz ve etütlerin sık sık getirisinin olup olmadığının kontrol edilmesi gerektiği, çalınan notaların sadece bir anahtar olduğu, metronom ve değişik tartımlarla çalışmanın önemi, sol elin doğal bir şekilde ve tellere doksan derece açı yapacak şekilde parmakların yerleştirilmesi gerektiği, başparmağın ortalayıcı olduğu ve pozisyonu belirlediği, sağ el ne kadar sertse sol elin o kadar yumuşak olması gerektiği gibi ipuçları verilmektedir.

Aşağıdaki tablolarla J. F. Dotzauer 113 Etüt 1. Kitap (1-34), S. Lee Op.31 40 Etüt ve J. F. Dotzauer 113 Etüt 4. Kitap (86-113) metotlarının içerdiği sol el teknikleri sırası ile belirtilmiştir.

Tablo 2 J. F. Dotzauer 113 Etüt 1. Kitabında (1-34) Bulunan Sol El Tekniklerinin Dağılımları

Sol El Tekniği	J. F. Dotzauer 113 Etüt 1. Kitap (34 Etüt)	%
Çift ses	10, 14, 22, 32	11,76
Parmak açma	5, 8, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 34	44,11
Arpej	2, 4, 5, 6, 10 – 12, 14, 17, 19, 22, 24 – 26, 28 – 34	61,76
Pus pozisyon	–	-
Dizi	1, 9, 12, 15, 21, 23, 29, 32	23,52
Ajilite	3, 8, 9, 13, 15, 20, 22, 32	23,52
Süsleme	10, 22, 33, 34	11,76
Pozisyon değiştirme	7 – 34	82,35
Parmak kalıbı	16, 18, 20, 21, 23, 26, 27	20,58
Oktav	22	2,94
Armonikler	32	2,94

J. F. Dotzauer 113 Etüt 1. kitabında(1-34) bulunan etütlerin %82,35'i pozisyon değiştirme ile ilgili ve en çok işlenen konu olarak görülmektedir. Sıralama %61,76 ile arpej etütleri, %44,11 ile parmak açma (geniş pozisyon) etütleri, %23,25 ile dizi ve ajilite konusu işlenen etütler, %20,58 ile parmak kalıbı etütleri, %11,76 ile çift ses ve süslemeler ile ilgili etütler ve %2,94 ile oktav ve armonik etütleri şeklinde bulunmuştur.

Tablo 3 S. Lee Etüt Kitabında Bulunan Sol El Tekniklerinin Dağılımları

Sol El Tekniği	S. Lee Op. 31 Melodik Etütler (40 Etüt)	%
Çift Ses	13, 15, 18, 23, 24, 32, 36, 38, 40	22,5
Parmak açma	3, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 21, 22, 29, 30, 31, 37	35
Arpej	1 – 7, 9 – 11, 13 – 15, 17 – 23, 25 – 29, 31 – 40	87,5
Pus pozisyon	21, 28, 34, 40	10
Dizi	2, 5, 7, 10, 14, 15, 17, 26, 27, 39, 40	27,5
Ajilite	2, 4, 6, 19, 33, 36, 37	17,5
Süsleme	4, 10, 13, 16, 20, 23, 30, 31, 35, 39	25
Pozisyon değişimi	1 – 40	100
Parmak kalıbı	7, 14, 15, 18, 23, 33, 37, 39	20
Oktav	39, 40	5
Armonikler	1, 2, 3, 6, 7, 10, 11, 13, 16, 23, 27, 33, 34, 38	35

S. Lee Op.31 40 melodik ve geliştirici etüt kitabında bulunan etütlerin %100'ü pozisyon değişimi konularını içermektedir. Bunu sırasıyla %87,5 ile arpej konularını içeren etütler, %35 ile parmak açma ve armonik konuları içeren etütler, %27,5 ile dizi konusunu içeren etütler, %25 ile süslemeler ile ilgili etütler, %22,5 ile çift ses konularını içeren etütler, %20 ile parmak kalıbını içeren etütler, %17,5 ile ajilite konusunu içeren etütler, %10 ile pus pozisyon konusunu içeren etütler, %5 ile de

oktav konusunu içeren etütlerin izlediği görülmüştür.

Tablo 4 J. F. Dotzauer 113 Etüt 4. Kitabında (86-113) Bulunan Sol El Tekniklerinin Dağılımları

Sol El Tekniği	J. F. Dotzauer 113 Etüt 4. Kitap (28 Etüt)	%
Çift Ses	86, 89 - 91, 95 - 97, 100 - 111, 113	71,42
Parmak açma	86, 87, 89, 90, 93, 98, 101, 104, 108, 109, 111, 113	42,85
Arpej	86, 87, 89 - 93, 97 - 99, 101, 102, 104 - 107, 109, 111	64,28
Pus Pozisyon	86 - 88, 90 - 92, 94 - 97, 99 - 103, 105 - 113	85,71
Dizi	94, 101	7,14
Ajilite	87, 89, 93, 98, 104, 106	21,42
Süsleme	86, 91, 97, 98, 106, 107, 111	25
Pozisyon değiştirme	86 - 113	100
Parmak Kalıbı	87, 88, 93, 94, 104	17,85
Oktav	87, 110	7,14
Armonikler	86, 88, 89, 91, 92, 95, 97, 98, 100, 105 - 107, 111, 113	50

J. F. Dotzauer 113 Etüt 4. kitabında (86 -113) bulunan etütlerin %100’ü pozisyon değişimi konusunu içermektedir. Bunu %85,71 ile pus pozisyon, %71,42 ile çift ses, %64,28 ile arpej, %50 ile armonik, %42,85 ile parmak açma, %25 ile süsleme, %21,42 ile ajilite, %17,85 ile parmak kalıbı, %7,14 ile dizi ve oktav konularını içeren etütler izlemektedir.

Bu alt problemde sol el tekniklerini içeren ve önem sırasına göre seçilmiş etütlerin en verimli şekilde öğrenilmesine yönelik analizler yapılmış ve etütlerin nasıl çalışılacağına ve çalınacağına ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur

Tablo 5 Ortak Sol El Teknik Konularına Göre Seçilmiş Etütler

Teknik konular	Teknik Konunun Kapsandığı Dotzauer 1. Kitap Etüt Numarası	Teknik Konunun Kapsandığı Lee Etüt Numarası	Teknik Konunun Kapsandığı Dotzauer 4. Kitap Etüt Numarası
Çift ses	14	24	108
Parmak açma	25	29	98
Arpej	28	27	93
Pus pozisyon	-	28	92
Dizi	15	2	94
Ajilite	20	33	87
Süsleme	34	35	86
Pozisyon değişimi	33	17	103
Parmak kalıbı	21	18	104
Oktav	22	40	95
Armonik	34	23	97
Vibrato	-	-	-

Bu çalışmada, üç etüt kitabında bulunan sol el tekniklerini içeren etütler tek tek belirlenmiş; ortak tekniklerin bulunduğu etütler seçilerek, viyolonselde kullanılan başlıca sol el teknikleri başlığı altında belirlenen çift ses, parmak açma (geniş pozisyon), arpej, pus pozisyon, dizi, ajilite, süsleme, pozisyon değişimi, parmak kalıbı, oktav ve armonik tekniklerini ağırlıklı olarak içeren etütlerin analizi yapılmıştır.

J. F. Dotzauer 113 Etüt 1. Kitap (1-34) Etüt No: 14 Do Majör tonunda ve sebare yazılmış olan etüt başlangıç aşamasında çift ses çalışmalarına rehberlik edebilecek bir etüt niteliğindedir. Tartım kalıplarının çok karmaşık olmaması ve etüdün uzun seslerden oluşması, etüdün amacının çift sesleri doğru tınlatabilmek olduğunu düşündürmektedir. Dotzauer bunu sağlamak için çift seslerden kalın ya da ince olanını sabit tutarak kılavuz sesler kullanmıştır. Bu da çalıcının sabit seslerden yola çıkarak çift sesleri entonasyon açısından rahatlıkla kontrol etmesine olanak vermektedir.

Şekil 1 Dotzauer 113 Etüt 1. Kitap No:14, 33 - 38. Ölçüler

Çift ses çalmaya yeni başlayan bir öğrenci, ilk aşamada parmakları tele aynı anda basmada ve yayı çift seslere eşit olarak değdirmekte problemler yaşayabilir. Bunu önlemek için özellikle çift seslerin olduğu pasajlar ağır, dikkatli ve sesleri uzun bir şekilde tınlatarak çalışılmalı ayrıca çift seslerin iki tele de eşit olarak değmesine özen gösterilmelidir. Çift sesleri yaya iki sese de eşit baskı vererek çalmak iki sesin dengeli bir şekilde duyulmasını sağlayacaktır. Ayrıca kentlerin geldiği noktalar belirlenmeli, kent basan parmakta basınç iki tele de eşit dağıtılmalıdır.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, viyolonsel eğitiminde yaygın olarak kullanılan J.F. Dotzauer 113 Etüt 1. Kitap (1 – 34), S.Lee Op.31 40 Etüt ve J.F. Dotzauer 113 Etüt 4. Kitap (87 – 113) metotlarındaki sol el ile ilgili etütlerin incelenmesiyle, etütlerdeki teknik zorluklar karşısında neler yapılması, etütlerin nasıl çalışılması ve etkili öğrenmenin gerçekleştirilmesi için nelerin gerektiğine yönelik gerçekleştirilmiş ve bu bağlamda çözüm önerileri oluşturulmaya çalışılmıştır.

İncelenen etüt kitaplarında Türkçe anlatımlı, önbilgiler veren metot niteliğinde bir kaynağa rastlanmaması, çalıcıların bu kitaplardaki etütlerin nasıl çalışılacağına ve çalınacağına ilişkin açıklamaların yapıldığı bir kaynağın oluşturulmasının temelini oluşturmaktadır.

Çift seslerin geçtiği etütlerde veya pasajlarda yay baskısının iyi ayarlanması, çift seslerin aynı anda çalınmasına olanak tanıyacaktır. Çift seslerdeki sesler öncelikle ayrı ayrı çalışılmalı, belirli öğrenmeler gerçekleştikten sonra aynı anda ve dengeli bir şekilde basılmalıdır. Aksi takdirde bir sesin daha fazla bir sesin daha az çıkması çift sesin niteliğini bozacaktır. Birbirleriyle olan uyumları açısından çalarken çift sesler iyice dinlenmeli ve kontrol edilmelidir. Sol elin çift sesleri çalarken rahat olması ayrıca dikkat edilmesi gereken bir konudur.

Parmak uzatmanın (geniş pozisyon) bulunduğu pasajlar sol eli sıkmadan ve sol elin şeklini bozmadan açabilecek rahatlıkta açılmalı, gerekirse sol el başparmağı tuşeden ayrı tutulmalıdır. Fiziksel farklılıkların her çalgıda olduğu gibi viyolonselde de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Önemli olan eğitimcilerin ve öğrencilerin bu farklılıklara dikkat etmesi ve ona göre çalma stilleri geliştirebilmeleridir.

Arpej çalışmalarının bulunduğu etütlerde parmak numaralarının tekrar edilip öğrenilmesi, çalışılan etütlerdeki tekniği başka eserler üzerinde uygulayabilecek öğrenmenin gerçekleşmesi açısından önemlidir.

Pus pozisyonun geldiği etütlerde ve çalışmalarda başparmak ve diğer parmakların tuşenin üzerine fazla baskı uygulamadan çalınması çalıcının performansının sabit kalmasına olanak verecektir. Pus pozisyonu içinde küçük hareketlerin yer aldığı çalışmalarda belli tonlara göre oluşmuş modellerden yararlanılmalı ve bu sayede akıcılık sağlanmalıdır. Pus pozisyonu üzerindeki pozisyon atlamalarını konu alan çalışmalarda; atlamalı sesler arasında oluşmuş ve bir önceki pozisyonla bir sonraki pozisyon arasında referans sağlayacak bir parmağın bulunması hareketlerin oluşumunu kolaylaştıracaktır. Pus ve diğer parmaklar arasında oluşan kromatik ses bağlantılarının yapılmasını öngören çalışmalarda işitsel olarak en iyi duyumun sağlandığına emin olunmalı ve özellikle hızlı pasajlarda seslerin artiküle problemine dikkat edilmelidir. Pus pozisyonunda sabit ve güçlü kalınmasını gerekli kılan çalışmalarda, sol kolun sol el ve sol el parmakları üstünde oluşturduğu açığa önem verilmelidir. Doğru açının oluşması, doğru baskının oluşmasını da sağlayacaktır. Pes pozisyonlarda pus pozisyonun kullanımına olanak veren çalışmalarda, sol omuzun yüksekliği ile sol el üzerinde sağlanan baskının dengelenmesine dikkat edilmelidir.

Dizi çalışmalarının geçtiği etütlerdeki pasajların çalınabilmesi bir öğrencinin ne kadar gam çalıştığıyla doğru orantılıdır. Değişik yay ve ritim kalıplarıyla, değişik tempolarda gam çalışmak öğrencilerin viyolonselde sol ve sağ el hakimiyetini arttıracığından gamların düzenli bir şekilde çalışılması etütlerin içinde kullanılan dizi çalışmalarına da rehberlik edecektir.

Ajiletiyi konu alan etütlerdeki zor olan pasajlar dikkatli ve yavaş bir şekilde çalışılmalı, gerekirse farklı ritim kalıpları kullanılarak sol elin parmaklarının birbirleriyle olan bağlantıları daha iyi sağlanmalıdır. Etütlerin çözümlenerek çalışılması öğrenciye bazı teknik sorunları aşmasında zaman kazandıracaktır. Bunun sonucunda pasajlardaki tekniklerin etkili öğrenme açısından kalıcı çözümlere ulaşmasının sağlanacağı düşünülmektedir.

Süslemelerin bulunduğu etütlerde parmakların birbirleriyle olan uyumu önemlidir. Çünkü trili ya da süslemeyi yapacak parmaklar birbirlerinden bağımsız hareket edemez. Dolayısıyla artikülasyonun iyi belirlenmesi gerekmektedir. Parmaklar dengeli bir şekilde tartım kalıbı ne ise ona göre hareket etmelidir. Gerekirse bu tip pasajlar yavaş bir şekilde çalışılmalı hareketler daha sonra hızlandırılmalıdır.

Pozisyon geçişlerinin olduğu pasajlar, öncelikle temposuz bir biçimde çalışılmalıdır. Seslerin tam ve doğru olarak tuşe üstünde yerinin bulunması ve sol eli sıkmadan geçişlerin sağlanması gerekmektedir. Yavaş bir tempo içinde seslerin iyice artiküle edilmesi ve daha sonra asıl tempoda çalınması, çalınan etütlerin veya pasajların amacına ulaşmasını sağlar. Sol elin rahat olmasının, pozisyon geçişleri dahil bütün sol el tekniklerinde asıl hedeflenen amaç olduğunu her zaman hatırlamak, çalıcının sol el ile ilgili karşılaşılabilecek problemleri azaltacaktır.

Parmak kalıbının geçtiği etütlerdeki ya da pasajlardaki çalışmaların, 1. ve 4. parmaklar arasında yapılan hareketlerin akıcılığı sağlaması açısından dengeli bir şekilde basılması, bileğin, sol omuz yüksekliğinin ve sol el başparmağının rahat olması önemlidir.

Oktav tekniklerinin geçtiği etütlerde oktavların doğru bir şekilde basılması hedeflenen davranıştır. Oktavlar duyuluş açısından kusursuz basılmayı gerektirir. Aynı anda ya da farklı anda basılmış olsun en ufak bir hata oktavların tınısını bozacaktır. Bunu gerçekleştirebilmek için, oktavların basılacağı parmaklar iyice belirlenmeli, gerekirse bu kalıplarla ilgili tekrarlayıcı başka çalışmalar da yapılmalıdır.

Armonik konusunun işlendiği etütlerde göz ardı edilmemesi gereken konu, armoniklerin tuşenin neresinde basılacağına iyi bilinmesinden geçmektedir. Armonikler iki şekilde çalınabilir: doğal armonikler ve yapay armonikler. Doğal armoniklerin bulunduğu etütler ya da pasajları çalmak yapay armonikleri çalmaya göre daha kolaydır. Çünkü tek parmak doğal armonikleri çalmak için yeterlidir. Ancak yapay armoniklerde durum böyle değildir. Yapay armoniklerde tek tel üzerinde iki parmağın arasındaki mesafenin tam dördü olmalı ve ayrıca pus pozisyonunun sadece ileri pozisyonlarda değil pes pozisyonlarda da iyi bilinmesi gerekir. Bunu gerçekleştirmek ve etkili öğrenmeyi sağlamak, bu tip yerlerin başka çalışmalarla da desteklenmesinden geçer. Armonikler çalışılırken parmaklar doğru pozisyonlarda olmalı ve sesin kalitesinden ödün verilmemesi gerekmektedir.

Vibrato çalabilmek sol elde belirli teknik davranışların kazanılmış olmasının gerektirmektedir. Vibrato, parmaklar tuşenin üzerindeyken önkolun tuşe yönü doğrultusunda aşağı ve yukarı hareket etmesi ve parmakların da belirli bir serbestlikle ve esneklikle bu harekete uyum sağlamasıyla mümkün olacaktır. Vibrato, parmakların uç kısmıyla yapılmalıdır. Ayrıca vibrato yaparken parmakların açısını kaybetmemelidir. Vibratonun yapılabilmesi için sol elin parmaklarının oldukça rahat olması gerekmektedir.

Etütler her müzisyen için zorunludur. İster amatör, ister profesyonel olsun etütler her müzisyen tarafından çalışılmaktadır. Eğer bu gerçek göz ardı edilmezse çalgıda ilerleme çok daha hızlı olacaktır.

Öğrencilerin kitaplardaki etütleri kolaydan zora doğru ve yanlarında öncelikle bir rehber eşliğinde çalışmaları, belirli teknik davranışlar kazanıldıktan sonra da bireysel çalışmalarında öğrendiklerini uygulayabilmeleri, kendilerine göre çalışmalar ve öğrenme stilleri geliştirmeleri gerekmektedir.

Bu tartışmalar ışığında, öğrencilerin bu çalışmayı yanlarında uzman kişiler olmadığı zamanlarda da rehber bir kaynak olarak kullanabilecekleri ve karşılaştıkları sorunlar karşısında çözüm bulabilecekleri, çalgı nasıl verimli çalışılır? ve çalgı nasıl etkili olarak öğrenilir? sorularına cevap bulabilecekleri öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aydın, B. (2006). *Vişlonşel Eğitiminde Kullanılan D.Popper Op.73 No'lu Metodun İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Göçmen, A. (2003). *Yeniden Öğrenme Yetişkinler için El Kitabı*. Ankara: Nobel Basımevi
- Hwang, I. (2006). *A Synthesis of the Advanced Etudes by Dotzauer, Grützmacher, and Popper College- Conservatory of Music*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Cincinnati, Ohio. *etd.ohiolink. edu web sayfası*. Erişim tarihi: 12.11.2009
- Özer, B. (1998). Öğrenmeyi Öğretme (149–160). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları
- Özmenteş, S. (2004). *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümü Öğrencilerinin Çalgı Çalışma Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi
- Tufan, E. (2004). *Geleneksel Makamlar Kullanılarak Yazılan Etütlerin Piyano Eğitimi Açısından Önemi*. GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24 (2) 63-77.
- Tunca, O. E. (2004). *Most Commonly Used Etude Books In American Colleges and Universities*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Florida State University, Florida. *etd.lib.fsu.edu web sayfası*. Erişim tarihi: 08.08.2009
- Uçan, A. (2005). *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ